

INVENTARUL

național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial

(*National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements*)

– extras –

I. Domeniul:

- cunoștințe și practici referitoare la natură și univers
- practici sociale, ritualuri și evenimente festive

II. Elementul de patrimoniu cultural imaterial:

Termen standard: Transhumața carpatică, parte a vieții pastorale tradiționale

Denumiri locale/regionale: „la baltă”, „la Bărăgan”, „la câmp”, „la drum” ș.a.

Areal de manifestare: Păstoritul local și pendulator se practică pe tot teritoriul țării, în special în arealul carpatic. Transhumața simplă și reminiscențele acesteia se realizează în prezent în următoarele zone: **Muscel** (sunt trei stăpâni de munte care merg cu oile în Câmpia Găvanu-Burdea și Câmpia Târgoviștei, în localitățile Rucăr, Dragoslavele, Jugur, Mățau, Boteni); **Bran – Moieciu** (ciobanii merg cu oile în Țara Oltului și în Depresiunea Brașov; localitățile Fundata, Șirnea, Măgura, Peștera, Moieciu, Bran); **Mărginimea Sibiului** (iernatul se face în Depresiunea Sibiului, Podișul Secașelor, Depresiunea Săliște și Podișul Hârtibaciului, în localitățile Jina, Poiana Sibiului, Rod, Tilișca, Rășinari, Sadu, Râu Sadului etc.); **Covasna** (localitățile Voinești, Brețcu, Zăbala, Întorsura Buzăului, Păpăuți); **Săcele–Brașov**; **Vaideeni, Baia de Fier, Polovragi, Novaci; Perișani** (localitățile Mălaia, Boișoara, Căineni, Racovița, Titești; **Mărginimea Sebeșului** (localitățile Șugag, Săsciori, Pianu); **Vrancea** (localitățile Soveja, Năruja, Nistorești, Tulnici, Paltin, Nereju, Bârsești, Coza, Păulești, Negriștești); **Nucșoara** (localitățile Brădetu, Corbi, Galeșu, Domnești, Arefu, Oești); **Depresiunea Petroșani** – ținutul momârlanilor (localitățile Petrila, Jieț, Câmpa, Răscoala, Tirici, Popi, Taia, Maleia, Slătinoara, Livezeni, Dâlja Mare, Bănița, Câmpu lui Neag); **Depresiunea**

Hațeg (localitățile Barda, Clopotiva, Pui, Râu de Mori); **Sângeorz Băi** (Munții Rodnei).

Arealul de manifestare a transhumanței în trecut. Pentru folosirea eficientă a pășunilor și fânețelor aflate la mare distanță de sat, uneori la sute de kilometri până în Câmpia Jijiei – în nord-est, iar în sud-est până la Bălțile și Delta Dunării, până pe țărmul Mării Adriatice și Gurile Bosforului, prin stepele Rusiei, ș.a. Astfel, păstorii au trasat „drumuri ale oilor” și „drumuri ale sării” (vezi *Harta drumurilor de transhumanță din România*, autor Tiberiu Morariu, 1942), care, ulterior, au devenit importante artere de circulație. Traectoriile oierilor transhumanți vorbitori de limbă română s-au întins în nord-vest până la vechile așezări valahe din Carpații nordici de pe teritoriile de astăzi ale Poloniei, Slovaciei și Cehiei, acolo unde prezența oierilor valahi este dovedită prin terminologia păstorească din graiuri și onomastică, prin elemente etnografice sau prin specificul produselor agro-alimentare.

Urcațul oilor la munte, comuna Corbi, jud. Argeș. Foto: Iulian Vlad (2017)

Descriere sumară a elementului:

Definire. Transhumanța este o deplasare temporară, altitudinală și latitudinală a turmelor de oi pentru iernat, o fază avansată a păstoritului, apărută din necesitatea folosirii eficiente a pășunilor și a fânețelor situate la mare distanță de satul de origine al oierilor (cf. Lucian David). Ca ipostază a unei îndeletniciri tradiționale a poporului român, păstoritul transhumant s-a dezvoltat complementar cu păstoritul local și cu cel pendular, fiind practicat, conform izvoarelor istorice, începând cu secolele al XIV-lea și al XV-lea în special de către oierii transilvăneni.

Manifestându-se inițial ca un proces economic determinat de creșterea fără precedent a turmelor de oi, lipsa furajelor pentru iernat și dezvoltarea locală și regională a piețelor cu produse de profil, transhumanța a devenit un fenomen cultural, social, demografic și ecologic, ce a determinat exploatarea de noi spații de pășunat, schimbul de elemente culturale între indivizi și comunități, apariția de drumuri comerciale, înființarea de noi așezări, crearea de toponime și antroponime, contribuit astfel la menținerea unității poporului român.

În ciuda declinului pe care păstoritul transhumant l-a suferit începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, această ocupație cu caracter istoric a poporului român continuă să reprezinte mijlocul principal de subzistență al unui număr important de practicanți din zonele tradiționale de manifestare, ce conservă trăsăturile exponențiale ale economiei pastorale stabilite acum câteva secole. Prin urmare, astăzi, transhumanța reprezintă un ansamblu complex de manifestări economice și socio-culturale configurate în jurul păstoritului de amplitudine, conferind identitate satului pastoral montan cu specific transhumant și gospodăriei țărănești.

Transhumanța are două subtipuri:

c.1. simplă, vâratul oilor se face (uneori împreună cu vacile din sat) la stânele din moșia localităților din apropiere (pe munte), iar tomnatul, iernatul, primăvăratul oilor (vacile rămân în sat) are loc în zonele joase depresionare sau de câmpie la o distanță de maxim 100 kilometri de sat.

c.2. amplă, vâratul oilor se face (uneori împreună cu vacile din sat) la stânele din moșia localităților din apropiere (pe munte), iar tomnatul, iernatul, primăvăratul oilor (vacile rămân în sat) se desfășoară în Câmpia Română, Podișul Dobrogei, Bălțile și Delta Dunării, Câmpia Transilvaniei, Câmpia de Vest etc.

Harta drumurilor de tra

nșumanță din România. Sursa: Tiberiu Morariu, *Păstoritul în Alpii Francezi și în Carpați*, în „Sociologie românească”, anul IV, nr. 07-12, iulie-decembrie 1942, p. 375-393.

Elemente socio-culturale asociate elementului:

Existența transhumanței în spațiul locuit de români a condus la crearea și colportarea unor cunoștințe și practici transmise din generație în generație cu privire la itinerarii, mediul înconjurător, credințe și idei populare cu privire la floră și faună, calendarul agro-pastoral (ocupational, folcloric și creștin), meteorologie și astronomie populară, medicină veterinară empirică, prepararea hranei și a produselor și subproduselor tradiționale de stână. De pildă, această cunoaștere a mediului de către oierul transhumant este evocată pertinent în denumirile populare ale unor plante de leac, cum sunt *limba mielului*, *traista ciobanului*, *spanacul ciobanilor*, *măciuca ciobanului*, *lânărița*, *scai măgăresc*, *iarba untului*, *unțișor*, *limba oii*, *coada mielului*, *ștevia stânelor* etc.

Strunga oilor (Coliba lui Capotă Dumitru), Rășinari, jud. Sibiu. Foto: Lucian David (iulie 2020)

Vechimea ocupației este confirmată de folclorul pastoral (literar, muzical, coregrafic), dintre care se disting cântecele epice cu tematică pastorală (*căntiți picurărești*, în dialectul aromân), dintre care cea mai importantă este balada *Miorița*, iar din repertoriul muzical ritual-ceremonial pastoral melodiile *Când urcă oile la munte*, *La măsurat*, *La făcutul cașului*, *A oilor*, *Cântec ciobănesc*, *Când coboară oile de la munte*. Semnalele pastorale au o funcție semiotică precisă, iar dintre acestea menționăm: *Chemarea oilor*, *Pe drum*, *Porneala*, *Șireagul*, *La muls* ș.a. Dintre cântecele pastorale propriu-zise, se disting: *Mi-a trecut Vinerea Mare*, *Măi ciobane de la oi*, *Pe drumul Banatului*. Oieritul a consacrat de asemenea instrumente muzicale pastorale tradiționale, cum ar fi *fluierul*, *buciumul*, *tilinca*, *cimpoiul*. Dansuri create în mediul pastoral sunt *Ciobănașul* și *Mocăncuța*.

De asemenea, cunoștințele etnozootehnice ale oierului transhumant s-au materializat în folosirea animalelor de tracțiune pentru deplasarea inventarului pastoral. Măgarul, animalul folosit cu precădere în transumanța oierilor români, a dovedit o inteligență deosebită de alegere a celor mai ușor de traversat cărări și trecători montane. Nelipsit pe drumurile transumanței a fost câinele, preferate fiind rasele de câini ciobănești de talie mare capabile să păzească turma de animale sălbatice, rase care azi sunt recunoscute sub denumirile: *Ciobănesc românesc carpatin*, *Ciobănesc românesc mioritic*, *Ciobănesc românesc de Bucovina*, precum și câini de talie mică capabili să mâne oile.

Storsul urdei în strecură, Stâna Izvorul Cailor, Munții Rodna. Foto: Lucian David (august 2016)

Din cultura pastorală transhumantă fac parte și cunoștințele legate de produsele alimentare, căci valorificarea laptelui reprezintă o caracteristică a păstoritului transhumant românesc. Dintre produsele pastorale tradiționale din lapte, cele mai importante sunt: *brânza de burduf*, *cașul* (afumat, uscat, covrigi de caș, păpuși de caș), *urda*, *untul*, *telemeaua*. O rețetă tradițională de prelucrare și conservare a cărnii este *sloiul de oaie*, preparat specific pastoral obținut prin fierberea, urmată de conservarea anaerată în recipiente de lemn a cărnii de oaie.

Transhumația a susținut practicarea unor meșteșuguri și ocupații asociate: fabricarea de obiecte necesare la stână, a articolelor de îmbrăcăminte specifice, a unor instrumente muzicale, comerțul de produse rezultate, elemente de arhitectură țărănească, de la anexele stânii (*târla*, *strunga*, *comarnicul*), la locuința temporară (*surla*) și până la gospodării complexe de oiери, formarea și conservarea de așezări agropastorale specifice.

Transhumația a permis de asemenea, de-a lungul timpului, crearea și conservarea de comunități umane care gravitează în jurul acestei ocupații, puternice legături sociale între practicanți, grupuri socio-profesionale, devenind un factor care generează identitate locală, regională și națională.

Practicanți – comunități, grupuri, persoane: Crescători de ovine; ciobani, asociații de oiери, asociații de proprietari de stâni, asociații

profesionale ale ciobanilor, Federația Oierilor Montani din România, grupuri de producători Cooperativa Agricolă de Gradul I, Grupul de Producători Sîngeorz-Băi; întreprinderi individuale sau familiale pentru creșterea ovinelor, bovinelor; asociații de crescători de ovine afiliate la Federația Crescătorilor de Ovine și Caprine din România ș.a.

Categorie de vîrstă: 15-85 de ani.

Sexul: bărbați și femei.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Păstoritul tradițional a jucat un rol important în viața și istoria poporului român, fiind un factor esențial pentru menținerea coeziunii noastre naționale și lingvistice. Păstrarea tradiției păstoritului, cu creșterea animalelor pe pășune și deplasarea turmelor, trebuie să reprezinte o prioritate la nivel național, întrucât această ocupație contribuie la conservarea existenței gospodăriei țărănești agropastorale și a produselor ei, precum și la menținerea biodiversității pășunilor alpine. În ultimii ani, se observă degradarea vieții în zona rurală montană, abandonul ocupațiilor tradiționale, depopularea accentuată, scăderea numărului de păstori, fragmentarea terenurilor agricole, dispariția pieței lăunii și introducerea de reglementări stricte privind condițiile sanitar-veterinare de preparare a brînzeturilor și de bunăstare a animalelor transhumante. Toate aceste fenomene pun în pericol însăși existența acestei tradiții seculare, cu consecințe majore asupra pierderii ireversibile a identității culturale a unor comunități și asupra întreruperii transmiterii tradiției către generațiile tinere. Multă vreme țăranul a modificat treptat și lent pămîntul pe care trăiește și pe care îl folosește. În ultimii ani, același spațiu locuit de el este schimbat într-un ritm alert. Peisajul pastoral suferă modificări, iar în unele cazuri, are loc o transformare radicală ce pune în pericol biodiversitatea și moștenirea culturală a microzonelor pastorale. Nu întâmplător, teritoriile rurale sunt în centrul mizelor importante ale Europei în ceea ce privește dezvoltarea durabilă, iar zonele unde se practică astăzi transhumanța aparțin, în marea lor majoritate, unor arii naturale protejate.

După anul 1990, transhumanța începe să dispară ca formă arhaică de păstorit, ca urmare a unor factori de natură socială, educațională, economică și politică, iar prin aderarea României la Uniunea Europeană, regulile formei clasice, tradiționale a transhumanței s-au schimbat, acestea fiind înlocuite de normative specifice de bunăstare a animalelor. Deoarece păstoritul transhumant se integrează armonios în conceptul mai larg al economiei sustenabile, bazat pe

echilibrul resurselor, conservarea și încurajarea acestei îndeletniciri trebuie să devină proprietăți ale managementului agricol și de protecție a mediului la nivel național și european.

Măsuri de salvagardare/protejare:

Protejarea și conservarea practicilor și tradițiilor din gospodăria țărănească cu specific pastoral fac parte din strategia de dezvoltare durabilă a zonei montane din România, iar Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale prin Agenția Națională a Zonei Montane și Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor sunt direct implicate în elaborarea strategiilor și politicilor de conservare a ecosistemului antropogen din zona montană a României. În acest sens, în ultimele decenii au fost emise mai multe acte normative care conțin reglementări ce încurajează continuarea practicării păstoritului, în toate formele sale:

Măsuri viitoare de salvagardare/protejare:

Cea mai importantă măsură care privește protejarea și conservarea practicilor pastorale în România este elaborarea **Legii Păstoritului** de către Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale prin Agenția Națională a Zonei Montane, Ministerului Mediului, Apelor și Pădurilor, și alte ministere implicate, împreună cu practicanții activi ai păstoritului și asociațiile crescătorilor de animale.

Acest act normativ privește practicarea păstoritului, protejarea și dezvoltarea păstoritului care presupune deplasarea turmelor, prin punerea în valoare a componentelor sale sociale, economice, de mediu și culturale, exploatarea rațională și durabilă a resurselor pastorale și soluționarea litigiilor care pot apărea pe parcursul deplasării turmelor.

Contribuția comunităților, a indivizilor, a instituțiilor și a organizațiilor non-guvernamentale:

Comunitățile purtătoare de patrimoniu, susținute de către organizațiile nonguvernamentale ale oierilor, crescătorilor privați, de autorități și de instituții publice au inventariat tradiția transumanței și susțin măsurile de salvagardare a acestui element. Cercetătorii din diverse domenii (etnografie, geografie, folcloristică, sociologie, etnomuzicologie, istoria limbii, etnolingvistică, agricultură, ecologie și protecția mediului, turism etc.) au descris pe larg fenomenul transumanței în studii de specialitate începând cu secolul al XIX-lea și până în prezent. Alte instituții culturale și reprezentanți ai administrației locale

sușin și promovează acest element prin organizarea de ateliere, târguri, festivaluri de profil. Deținătorii unităților de agroturism din localitățile-satelit, ghizi specializați din aceste zone cu mare potențial turistic recomandă clienților vizitarea stânelor din zonă și achiziționarea de produse specifice.

Cercetarea de teren pentru documentarea și inventarierea acestei tradiții a fost realizată de CS II dr. Lucian David (Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Academia Română, București) și conf. univ. dr. Iulian Vlad (Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București). Au mai contribuit experți de la Agenția Națională a Zonei Montane din cadrul Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale (conf. univ. dr., subsecretar de stat Avram Fițiu, director Veronica Baci, consilier superior Sabin Fărcaș, consilier superior Corin Ciordaș), de la Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (dr. economist Marisanda Pîrîianu; Mădălina Cozma, dr. ecolog Doina Cioacă, consilier superior Liliana Vîrtopeanu, consilier Alexandra Popa), de la Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” (CS I dr. Marian Lupașcu), de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (CS dr. Iosif Camară). Din partea Comisiei Naționale pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial au participat CS I dr. Emil Țircomnicu (președintele CNSPCI) și CS drd. Iozefina Postăvaru (Institutul Național al Patrimoniului).

Colectarea datelor, implicarea comunității și consimțământul:

Autoritățile publice reprezentate de Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial a Ministerului Culturii, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor au colaborat cu specialiștii CS II dr. Lucian David și conf. univ. dr. Iulian Vlad, care au realizat culegerea datelor și cercetările de teren, iar oieri și proprietari privați din Asociația Crescătorilor de Ovine „Corbii de Piatră”, afiliați la Federația Oierilor de Munte din România și Cooperativa Agricolă de Gradul I, Grupul de Producători Sângeorz-Băi au fost consultați cu privire la introducerea *Transhumanței carpatice, parte a vieții pastorale tradiționale* în curentul inventar național și, sub egida UNESCO, pe *Lista reprezentativă a elementelor de patrimoniu cultural imaterial al umanității*.

La realizarea acestui raport au contribuit cu materiale științifice: CS II dr. Lucian David (Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Academia Română, București), conf. univ. dr. Iulian Vlad (Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București), consilier superior Sabin Fărcaș (Agenția Națională a Zonei Montane din cadrul Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale).

Raportul a fost realizat de:

Numele și prenumele: dr. Ioana Baskerville

Funcția/instituția: cercetător științific principal grad II, Departamentul de Etnologie al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română – Filiala Iași, membră în Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial.

Data: 01.09.2020

Festivalul „Sărbătoarea Străbunilor” în Ținutul Grăniceresc – Transhumanța, Stâna Popas Putredu Moara.
Foto: Dorin Cîrcu, 2019

Harta *Denumirea păzitorului de animale*, autori Emil Țîrcomnicu, Lucian David, *Atlasul Etnografic Român, vol. II, Ocupațiile*, coord. Ion Ghinoiu, Editura Academiei Române, București, 2005

National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements

– extract –

I. Domain:

- knowledge and practices concerning nature and the universe;
- social practices, rituals, and festive events.

II. Name of the intangible cultural heritage element:

The standard term: Carpathian transhumance, element of traditional pastoralism

Local/ regional names: “la baltă” (“at the water”), “la Bărăgan” (“at Bărăgan”) “la câmp” (“at the field”), „la drum” (“on the way”), etc.

Geographical location of the element: Local and pendulatory pastoralism is practiced all over the country, and especially within the Carpathian area. The actual transhumance and its reminiscences are at the present time practiced in the following areas: **Muscel** (there are three sheep owners that go with their sheep on the Găvanu-Burdea Plain and the Plain of Târgoviște, in Rucăr, Dragoslavele, Jugur, Mățău, Boteni); **Bran – Moieciu** (shepherds go with their flocks in the Country of Olt and in Brașov, localities of Fundata, Șirnea, Măgura, Peștera, Moieciu, Bran); **Mărginimea Sibiului** (the winter pastures are situated on the Plateau of Sibiu, Secașelor Plateau, Săliște Plateau and Hârtibaciului Plateau, in Jina, Poiana Sibiului, Rod, Tilișca, Rășinari, Sadu, Râu Sadului, etc.); **Covasna** (Voinești, Brețcu, Zăbala, Întorsura Buzăului, Păpăuți); **Săcele–Brașov**; **Vaideeni, Baia de Fier, Polovragi, Novaci, Perişani** (Mălaia, Boișoara, Câineni, Racoviță, Titești); **Mărginimea Sebeșului** (Șugag, Săsciori, Pianu); **Vrancea** (Soveja, Năruja, Nistorești, Tulnici, Paltin, Nereju, Bârsești, Coza, Păulești, Negrileşti); **Nucșoara** (Brădetu, Corbi, Galeșu, Domnești, Arefu, Oești); **Petroșani Plateau** (Petrița, Jieț, Câmpa, Răscoala, Tirici, Popi, Taia, Maleia, Slătinoara, Livezeni, Dâlja Mare, Bănița, Câmpu lui Neag); **Hațeg Plateau** (Barda, Clopotiva, Pui, Râu de Mori); **Sângeorz Băi** (Rodnei Mountains).

Geographical location of the element in the past. In order to appropriately use the pastures and hayfields, shepherds and their flocks travelled over long distances, sometimes hundreds of kilometres from their villages of origin (as far as the Jijiei Plain, in the northeast, and in the southeast as far as the Danube Delta, reaching even the shore of the Adriatic Sea and up to the Bosphoros, towards the great Russian steppes, and beyond). Therefore, the shepherds established “sheep roads” and “salt roads” (see *The Map of the transhumance itineraries in Romania*, by Tiberiu Morariu, 1942), which eventually became important circulation networks. The itineraries of Romanian-speaking transhumant shepherds extended in the northwest as far as the old Wallachian localities in the Northern Carpathians that are integrated today into the territories of Poland, Slovakia, and the Czech Republic, where the presence of the Wallachian shepherds is proven by pastoral terminology in local dialects and onomastics, by ethnographic elements and specific products and by-products.

Flocks going up to the mountain, Corbi, Argeş county. Photo: Iulian Vlad (2017)

Brief description of the element:

Definition. Transhumance is a temporary displacement, both in altitude and latitude, of the sheep flocks according to the availability of resources. It is an advanced phase of the development of sheep herding, that appeared to properly use the pastures and hayfields situated a great distance from the shepherds' village of residence (cf. Lucian David). As a fundamental and traditional occupation of the Romanian people, transhumant pastoralism developed in complementarity with local and pendulatory pastoralism. According to historical documents, transhumance was practiced starting in the 14th and 15th centuries and especially by Transylvanian shepherds.

Starting as an economic process determined by unprecedented extension of livestock, lack of winter fodder resources, and the local and regional development of markets with specific products and by-products, transhumance became a true cultural, social, demographic and ecological phenomenon, that determined the exploitation of new pasturing sites, the exchange of cultural information between individuals and communities, the emergence of new commercial roads and localities, the creation of toponyms and anthroponyms, all of which contributed to conserving the Romanian people's cultural unity.

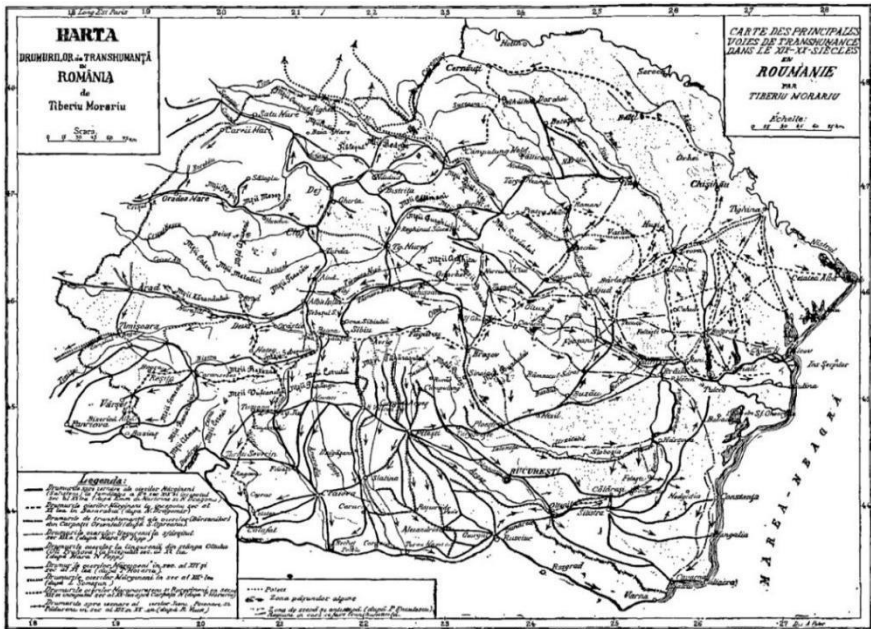
In spite of the decline that transhumant pastoralism suffered starting in the second half of the 19th century, this historical occupation of the Romanian people continued to represent the main means of subsistence for an important number of practitioners, preserving the exponential features of the pastoral economy established centuries ago. Therefore, transhumance today represents a complex assemblage of economic, social and cultural manifestations configured around mobile pastoralism. It ensures a certain identity to the Romanian pastoral village of transhumant activities, as well as to the pastoral household.

Transhumance has two subtypes:

c.1. *simple* – summer grazing of sheep (sometimes together with the cows from the village) is undertaken at the sheepfolds inside the nearby localities (situated in mountain areas), and the autumn, winter and spring grazing of sheep alone (cows stay in the village) takes place in the low parts of plateaus or of fields, at a distance of no more than 100 km from the village.

c.2. *extensive* – summer grazing of sheep (sometimes together with the cows from the village) is undertaken at sheepfolds inside the nearby localities

(situated in mountain areas), and the autumn and spring grazing of sheep alone (cows stay in the village) is undertaken in the Wallachian Plain, Dobrogea Plateau, Danube Meadows and Delta, Transylvanian Plateau, etc.

Map of transhumant roads in Romania (Tiberiu Morariu, *Păstoritul în Alpii Francezi și în Carpați*, în „Sociologie românească”, anul IV, nr. 07-12, iulie-decembrie 1942, p. 375–393.)

Social and cultural phenomena associated to the element:

The practice of transhumance in areas inhabited by Romanians encouraged the creation and transmission of knowledge and practice from one generation to the next. This includes knowledge about pathways in the mountain environment, knowledge of flora and fauna, the agricultural and pastoral calendar (combining occupational, folkloric and Christian elements), folk meteorology and astronomy, veterinary medicine, and traditional cooking of sheepfold products.

Sheep husbandry is part of a complex peasant economy that is generally sustainable and friendly to the environment, also offering psychological comfort to community members through specific rituals. Transhumance thus created the background for the performance of certain

rituals, ceremonies, popular traditions, and social events, among which the most important ones are the pastoral holidays.

Rășinari, Sibiu. Photo: Lucian David (2020)

The ancient quality of this occupation is confirmed by pastoral folklore (literary, musical, choreographical), such as epic poetry with pastoral subjects. Sheep husbandry also determined the creation of specific pastoral musical instruments such as the whistle, the horn, *tilinca* (an old type of whistle without finger holes), and bagpipe.

Additionally, the ethnozoological knowledge of the transhumant shepherd was proven through the use of traction animals to transport the sheepfold inventory. The donkey – an animal used frequently by Romanian transhumant shepherds, showed a great capacity to choose the easiest pathways across the mountains. Another essential animal accompanying the flocks is the dog. Romanian transhumant shepherds prefer large sheepdogs that can protect the flocks from wild animals. Preferred watchdog breeds are: Romanian Carpathian Shepherd Dog, Mioritic Shepherd Dog, Bucovina Shepherd Dog (also named Southeast European Shepherd), along with smaller dogs able to guide the flocks.

An important component of traditional pastoral knowledge relates to food, given the fact that milk processing is one feature of Romanian transhumance. A much appreciated mutton specialty is *sloiul de oaie*, a

traditional pastoral product produced by boiling of mutton, which is afterwards sealed in an airtight wooden container.

Izvorul Cailor, Rodna Mountains. Photo: Lucian David (2016)

Transhumance also encouraged handicrafts with associated occupations, such as the manufacture of various objects necessary within the sheepfold, clothing, musical instruments, or trade with sheep husbandry products. Transhumance also implies vernacular architectural elements, from the parts of the sheepfold, such as *târla* (“sheepcot”), *strunga* (the walk-through milking parlor) to *surla* (the short-term shepherd’s hut), and complex shepherd households eventually created localities adapted to the needs and lifestyle of pastoral activities.

In time, transhumance also encouraged the emergence and preservation of communities based on transhumance. Through creating strong social ties between practitioners and particular socio-professional groups, transhumance strengthened local, regional, and national identity.

Practitioners – communities, groups, individuals: Sheep breeders; shepherds, shepherds’ associations, sheep owners and sheepfold owners’ associations, professional associations of shepherds, *The Mountain*

Shepherds Federation of Romania, specialized producers' groups such as *Cooperativa Agricolă de Gradul I*, *Grupul de Producători Singeorz-Băi*; privately or family owned small-scale businesses for sheep and cows breeding; small association of sheep breeders affiliated to the *The Federation of Sheep and Goats Breeders in Romania*, etc.

Age category: 6-70 years old

Gender: men and women

Socio-professional categories: shepherds and other socio-professional categories.

Nationality: Romanian

Current status of the element (viability, dangers): Traditional sheep husbandry played an important role in the history of the Romanian people as an essential factor in maintaining national and linguistic unity. Preservation of pastoral tradition, including pasturing and movement of flocks, should represent a priority for stakeholders, given its great contribution to the maintaining of a peasant household of pastoral and agricultural identity and its products and by-products, as well as the protection of alpine pastures' biodiversity. In recent years, living conditions have become more difficult in mountain areas, traditional occupations are abandoned, demography is decreasing, the number of shepherds is diminishing, agricultural lands are fragmented, the wool market is disappearing and strict sanitary and veterinary regulations are imposed regarding the processing of milk, cheese-making and welfare of transhumant animals. All these factors endanger this tradition, and this process has major consequences, including the irreversible loss of cultural identity of some communities and the disruption of the passing down of skills and practices to the young generation. For a long time, Romanian peasants gradually modified the land on which they lived and worked. Lately this realm is rapidly changed. The pastoral landscape suffers modifications, and in some cases a radical transformation takes place and endangers the biodiversity and cultural heritage of the pastoral micro-zones. It is not without significance that rural territories are at the center of important European strategies for sustainable development, and the areas where transhumance is practiced today mostly belong to protected areas.

After the 1990s, transhumance as an archaic form of sheep husbandry started to disappear as a consequence of social, educational, economic and political factors, and after Romania joined the European Union, the rules of classical and traditional transhumance also changed, being replaced by norms designed to improve animal welfare. Given that transhumant sheep husbandry is organically integrated within the larger concept of sustainable economy,

based on the balance of resources, preserving, and encouraging this occupation needs to become part of agricultural and environmental protection management on a national and European level.

Safeguarding/ protecting measures:

The protection and preservation of practices and traditions specific to pastoral peasant farms are part of the sustainable development strategy of the Romanian mountain area, and the Ministry of Agriculture and Rural Development, through the National Agency of the Mountain Area and the Ministry of the Environment, Waters and Forests, is directly involved in creating strategies and policies for protecting the anthropogenic ecosystem particular to the area.

Expected safeguard/ protection measures:

The Ministry of Environment, Waters, and Forests and the Ministry of Agriculture, Rural Development, and the National Agency of the Mountain Area, together with the association of animal breeders, will

The most important measure designed to protect and preserve pastoral practices in Romania is the draft ***Pastoralism Law***, proposed by the Ministry of Agriculture and Rural Development, through the National Agency of the Mountain Area, the Ministry of Environment, Waters, and Forests, and other connected ministries, together with active practitioners of sheep husbandry and national associations of animal breeders.

This law concerns the practice of pastoralism, the protection and development of this occupation that supposes the mobility of flocks through emphasizing its social, economic, environmental and cultural features, the rational and sustainable use of pastoral resources and the finding of solutions for the legal issues that may appear regarding the itineraries of mobile pastoralism.

The contribution of communities, individuals, institutions, and NGOs:

The community of bearers and practitioners supported by NGOs, local authorities and state institutions inventoried the transhumance practice, described it and registered it and support the safeguarding strategies of this element.

The fieldwork for the purpose of documenting and inventorying this tradition was undertaken by senior researcher dr. Lucian David (“Constantin

Brăiloiu” Institute of Ethnography and Folklore of the Romanian Academy, Bucharest) and associate prof. dr. Iulian Vlad (University of Agronomical Sciences and Veterinary Medicine in Bucharest). Other contributions were offered by experts from the Ministry of Agriculture and Rural Development (associate prof. dr., subsecretary of state Avram Fițiu, director of National Agency of the Mountain Area Veronica Baci, senior counsellor Sabin Fărcaș, senior counsellor Corin Ciordaș), from the Ministry of Environment, Waters and Forests (dr., economist Marisanda Pîriianu, Mădălina Cozma, dr. ecologist Doina Cioacă, senior counsellor Liliana Virtopeanu, counsellor Alexandra Popa), from the “Constantin Brăiloiu” Institute of Ethnography and Folklore” of the Romanian Academy, Bucharest (senior researcher I dr. Marian Lupașcu), from the “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași (researcher dr. Iosif Camară). Senior researcher I dr. Emil Țircomnicu, president, and researcher drd. Iozefina Postăvaru (National Institute of Heritage) participated at the writing of this report on behalf of the National Commission for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.

Data collecting, the community involvement and consent:

The public authorities represented by the National Commission for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage of the Ministry of Culture, the Ministry of Agriculture and Rural Development, the Ministry of Environment, Waters and Forests collaborated with the experts dr. Lucian David and associate prof. dr. Iulian Vlad, who collected the field data and undertook the research. Shepherds, sheep owners from the the “Corbii de Piatră” Association of Sheep Breeders, affiliated with the Federation of Mountain Shepherds in Romania and the Agricultural Cooperative of First Degree, Producers Group of Sângeorz-Băi were consulted on the inscription of the Carpathian transhumance as part of traditional pastoralism in the current national inventory and on the UNESCO *Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*.

The scientific information about the inscribed element was provided by: senior researcher dr. Lucian David (“Constantin Brăiloiu” Institute of Ethnography and Folklore of the Romanian Academy, Bucharest) and associate prof. dr. Iulian Vlad (University of Agronomical Sciences and Veterinary Medicine in Bucharest), senior counsellor Sabin Fărcaș (Ministry of Agriculture and Rural Development).

The document was filled out by:

Name and surname: Dr. Ioana Baskerville

Position: senior researcher, PhD, Departament of Ethnology, A. Philippide
Institute of Romanian Philology, Romanian Academy – Iași Branch

Date: September 1st, 2020.

Date: 01.09.2020

The Festival “Ancestors’s Celebration”, Popas Putredu Moara, Bistrița-Năsăud
Photo: Dorin Circu (2019)